

H
971/01.02.01/2021**Valvontaosasto**
OHJAS
Oikeudelliset asiat
Juha Vilkkö

10.6.2021

Sisäministeriö
sähköpostitse
kirjaamo@intermin.fi
lainsaadantoyksikko_poliisiosasto@intermin.fi

VN/6255/2021; SM014:00/2015

Tullin lausunto työryhmän mietinnöstä, joka sisältää luonnoksen hallituksen esitykseksi laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Tulli kiittää tilaisuudesta saada antaa lausuntonsa otsikkoasiassa.

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ('putkalaki'), joka korvaisi voimassa olevan samannimisen lain. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolakia ja eräitä muita lakeja. Tullin kannalta niistä merkityksellinen on ainakin laki rikostorjunnasta Tullissa.

Tulli tukee työryhmän tavoitteita, joita mietinnön mukaan ovat muun ohella vapautensa menettäneiden säilyttämisen turvallisuuden varmistaminen ja säilyttämiseen liittyvien menettelyjen valtakunnallinen yhdenmukaisuus. Niihin kuuluvat myös säilytystilan valvonnan tehostaminen, valvontaresurssien turvaaminen ja hallinnollisen ohjauksen tarkentaminen valvontamenettelyissä.

Useat ehdotetun lain muutokset nykylainsäädäntöön verrattuna yhdenmukaistaisivat poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuja säännöksiä tutkintavankeuslain vastaavien säännösten kanssa.

Tässä yhteydessä ei tehdä ehdotusta siitä, että tutkintavankeja ei enää säilytettäisi lainkaan poliisin säilytystiloissa. HE –luonnoksen mukaan tällainen hanke on kuitenkin erikseen oikeusministeriön valmisteltavana (OM017:00/2020). Siinä yhteydessä uudistettaisiin myös vanginkuljetuksia koskeva lainsäädäntö.

Tässä lausunnossa esitetään kommentteja erityisesti ehdotettavan uuden lain sellaisiin kohtiin, jotka muuttaisivat Tullin kannalta merkittävästi nykyisen lain mukaisia käytäntöjä tai joilla muutoin olisi merkitystä Tullin toiminnan kannalta.

Vapautensa menettäneitä koskevan päätöksenteon eriyttäminen esitutkinnan menettelyistä

Tullin kannalta erityisen kiinnostava on työryhmän tavoite siitä, että rikosten esitutkintaan liittyvät menettelyt ja päätöksenteko eriytetään nykyistä selkeämmin päätöksenteosta, joka koskee vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyviä

Valvontaosasto
OHJAS
Oikeudelliset asiat
Juha Vilkkö

10.6.2021

olosuhteita ja säilyttämiseen liittyvää kohtelua. Tulli tukee näitä ehdotuksen tavoitteita. Sen sijaa käytännön ongelmien ja varsinkin rajatapauksiin liittyvien tulkinnallisten kysymysten johdosta säännöksiin tulisi kuitenkin jättää mahdollisuus poiketa tästä jaottelusta.

Ehdotuksen vaikutuksia Tullin omien säilytystilojen kannalta

Vapautensa menettäneiden säilytystapaukset Tullin omista säilytystiloissa liittyvät käytännössä pakkokeinolaissa säädettyihin kiinniotto- ja pidättämisen alkuvaiheen tilanteisiin. Pitempiaikaiset säilytykset toteutetaan poliisin säilytystiloissa ja poliisin säilytysvastuulla. Tullilaissa on myös kaksi hyvin harvoin sovellettua lyhytaikaista hallinnollista vapautenmenettämistä koskevaa säännöstä. Tullilla ei siis ole nykyään eikä arvioida lähitulevaisuudessa olevan tarvetta noin yhtä vuorokautta pitempikestoiseen vapautensa menettäneiden henkilöiden säilyttämiseen. Tämän näkökohdan mukaisesti on myös Tullin nykyiset säilytystilat suunniteltu ja rakennettu. Toisaalta, kuten nykyisen putkalain, myös ehdotettavan lain soveltamisala alkaa kuitenkin jo siitä hetkestä, kun viranomainen on valtuuksiaan käyttäen saanut henkilön 'hallintaansa'. Tästä huolimatta työryhmän ehdotus putkalaiksi vaikuttaa kokonaisuudessaan kovin 'raskaalta' – esimerkiksi terveydenhuollon järjestämisvastuineen - silloin, kun sitä sovelletaan mainittuihin Tullin lyhytaikaisiin säilytystilanteisiin.

Huomionaan Tulli myös toteaa, että ehdotetut valtuutussäännökset edellyttävät Poliisihallitukselta laajaa hallinnollisten määräysten antamista. Määräyksiä annettaisiin muun muassa tulotarkastuksesta, ruokahuollosta ja vapautensa menettäneiden siirtämisestä. Tullin säilytystilojen ja säilytysvastuun piiriin kuuluvissa asioissa tämä tarkoittaa paitsi sitä, että Tullin hallinnonalan lakeihin tulisi tehdä vastaavat päätösvaltaa koskevat säännökset, myös vapautensa menettäneiden säilytysvastuuseen liittyvien Tullin tehtävien merkittävää lisääntymistä.

Edellä todettuun liittyy myös se, että ehdotettava putkalaki edellyttää poliisilaitoksilta kattavaa työjärjestysten ja säilytystilojen järjestyssääntöjen päivittämistä. Ehdotettavat säännökset edellyttävät HE –luonnoksen luvun 5.3 mukaan Poliisihallitukselta valtakunnallisesti yhdenmukaisten säilytystilojen hyväksymiskriteerien käyttöä, mikä tarkoittaa säilytystilojen ominaisuuksien ja varustuksen yhdenmukaistamista. Tullin säilytystilojen osalta vastaava tehtävä kuuluisi Tullille.

Tulli esittääkin harkittavaksi, voisiko ehdotettavassa uudessa putkalaissa olla jonkinlainen virastojen velvollisuuksia ja päätösvaltaa koskeva 'hallinnonalaneutraali' yleissäännös, joka korvaisi lukuisten putkalakiin viittaavien säännösten tarpeen Tullin hallinnonalan laeissa. Jollei näin voida tehdä, olisi kaikki vastaavat säännökset lisättävä rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin. Siten tähän lakiin tulisi tehdä runsaasti muitakin muutoksia kuin siihen nyt ehdotetaan tehtävän.

Edellä esitettyihin lisätehtäviin liittyvinä havaintona Tulli toteaa myös, että työryhmän mietinnössä on arvioitu uuden putkalain aiheuttamia kustannuksia vain poliisin osalta. Kuitenkin muun muassa Poliisihallituksen määräyksiä vastaavien kattavien hallinnollisten määräysten antamistehtävä sekä muun muassa ehdotetut säilytystilojen rakenteelliset parannukset, tutkinta- ja säilytystehtävien eriyttäminen sekä vartiointiin liittyvät ehdotetut muutokset aiheuttaisivat merkittäviä lisäkustannuksia myös Tullille. Kustannuksia aiheuttaa myös vartiointiin liittyvän

Valvontaosasto
OHJAS
Oikeudelliset asiat
Juha Vilkkö

10.6.2021

koulutuksen vahvistaminen Tullissa. Jatkotyössä Tulli toivookin myös sille aiheutuvien lisäkustannusten arviointia. Tässä tehtävässä Tulli antaa mielellään tukeaan.

Eristämistarkkailu

Eristämistarkkailua koskevan lain 10 luvun 5 §:n osalta Tulli ensinnäkin toteaa toimenpiteen maksimikestoajojen (6+3 vrk) olevan nykyisen lain tarkoittamaa vastaavaa toimenpidettä (7+7 vrk) lyhyempiä. Nykyisenkään lain mukaiset määräajat eivät aina ole riittäneet kielletyn esineen tai aineen poistumiseen vapautensa menettäneen kehosta. Sen vuoksi Tulli ehdottaakin määräaikaisten säilyttämistä entisellään.

Toiseksi, eristämistarkkailun edellytyksenä olisi – kuten nykyisessäkin vastaavassa toimenpiteessä – se, että vapautensa menettäneellä epäillään perustellusti olevan säilytystilassa tai sinne tullessaan kehossaan kiellettyjä aineita tai esineitä. Tulkinnanvaraisuutta nykyisen säännöksen soveltamisessa on aiheuttanut se, että eristämistarkkailun toimittaminen on kyseisen pykälän mukaan 'sidottu' säilytystilassa olemiseen tai sinne tulemisen tilanteeseen. Tällöin on ollut epäselvää, voiko eristämistarkkailua soveltaa Suomeen saapuneeseen henkilöön, jonka kehossa on tullilain 18 §:n nojalla tehdyn läpivalaisun perusteella havaittu vieraita esineitä. Tällöinhän henkilö ei ole vielä ollut säilytystilassa eikä edes sinne vielä tulossakaan, koska läpivalaisuotoimenpide toimitetaan tavallisesti terveydenhuollon yksikössä. On myös epäselvää, oikeuttavatko pakkokeinolain henkilönkatsastussäännökset pitämään henkilöä eristämistarkkailua vastaavassa toimenpiteessä putkalain tarkoittamaa vuorokausien pituista aikaa. Sen vuoksi Tulli ehdottaa, että kyseistä säännöstä muokataan siten, että se mahdollistaisi eristämistarkkailun myös mainitussa erityisesti Tullin toimialaan liittyvässä tapauksessa, joko säilytystilassa taikka terveydenhuollon yksikössä. Koska eristämistarkkailu ei tällöin olisi sidoksissa säilytystilaan, olisi eristämistarkkailun päättämistoimivaltaa koskevaa ehdotettua 10 luvun 10 §:ää muutettava vastaavasti.

Ehdotettu muutos rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin

Kuten jo edellä on todettu, on lähinnä poliisihallinnon näkökulmasta laaditussa hallituksen esitysluonnoksessa paikoin seikkoja, jotka edellyttäisivät koordinoitua myös Tullin kanssa.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (Tullin rikostorjuntalaki) 2 luvun 12 §:ään ehdotetaan lähinnä teknisluonteista muutosta, jotta viittaukset nykyiseen putkalakiin olisivat sopusoinnussa ehdotetun uuden lain kanssa. Säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pienempien säilytysmäärien vuoksi Tullin osalta ei olisi tarpeen säätää kolmiportaisesta säilytystilaorganisaatiosta. Siksi Tullin hallinnon osalta ei olisi säännöstä vartiointitehtävissä toimivasta virkamiehestä. Tulli yhtyy ehdotukseen tältä osin. Sen sijaan säilytystilan johtajan ja esimiehen tehtävien ja aseman osalta Tullin rikostorjuntalakia olisi hyvä täsmentää.

Poliisin osalta säilytystilaorganisaatiossa ylin johto- ja valvontavastuu olisi ehdotetun lain 1 luvun 7 §:n perustelujen mukaan poliisilaitoksen poliisipäälliköllä. Säilytystilan johtajalla taas olisi säilytystilaorganisaatiossa ylin valvontavastuu ja yleistoimivalta saman luvun 6 §:ssä tarkoitettujen vartiointitehtäviin liittyvien päätösten tekemiseen. Säilytystilan esimies olisi mainittujen perusteluiden mukaan johtajan alaisuudessa

Valvontaosasto
OHJAS
Oikeudelliset asiat
Juha Vilkkö

10.6.2021

toimiva työvuoroihin liittyvä työnjohdollinen esimies. Ehdotetussa Tullin rikostorjuntalain muutoksessa säilytystilan johtaja ja esimies taas näyttäisivät rinnastuvan toisiinsa. Tulli ehdottaa asiantilan selkeyttämistä tältä osin.

Esko Hirvonen
valvontapäällikkö

Liitteet

Jakelu

Tiedoksi